

Příprava dítěte na kolektiv MŠ aneb investice, která se vyplatí

PhDr. Václav Mertin

Nástup dítěte do školky je krok do neznáma jak pro něj, tak i pro jeho rodiče. Je nutné začít dítě připravovat na nástup do školky s předstihem? Co můžete doporučit rodičům dítěte a na co byste se měli zaměřit přímo vy ve vaší školce? Individualizace, bezproblémové fungování kolektivu dětí a do toho nutnost se do jisté míry přizpůsobit, s tím vším se budete muset u nově příchozích dětí poprat.

Možná by si někdo mimo oblast školství mohl myslet, že už jsme všichni úplně ztratili rozum. Vedle přípravy na přijímačky na vysokou či střední školu, někde snad i do první třídy, si budeme ještě vymýšlet **požadavky na přípravu do mateřské školy?** To by mohla být pravda, kdyby dokonalá příprava představovala preferenční kritérium pro přijetí dítěte v konkurenci přemíry dalších zájemců o místo ve školce.

Jenže tentokrát myslíme skutečně především na nejlepší zájem dítěte (a samozřejmě i učitelek a ostatních dětí ve třídě a koneckonců i rodičů). V jeho zájmu totiž je, aby mu pobyt v mateřské škole **přinášel co nejvíce pozitivních zážitků** a co nejméně komplikovaných situací, se kterými si

jim totiž leckdy předcházet velmi jednoduše. A učitelky by mohly vyprávět, jak skutečně některé zbytečně nedostatečné návyky a dovednosti komplikují dítěti (samozřejmě i jim a leckdy i ostatním dětem) pobyt i pěkné prožívání školky. A nemám přitom na mysli návyky podmíněné vývojovou úrovní dítěte. Je proto na učitelkách, aby rodiče důrazně upozornily, že **investice do přípravy** se jim bohatě vrátí. Nic jim nemohou vnucovat, ale upozornit na reálné souvislosti by je měly.

Bezproblémové fungování skupiny

Zde občas vznikají nedorozumění na straně rodičů. Ať chceme, nebo ne, mateřská škola je v principu hromad-

spoň dílčí přednost při mnoha činnostech má **bezproblémové fungování skupiny**. To, co doma s jedním či dvěma dětmi působí většinou jako vcelku zvládnutelná situace nebo neškodná dílčí zvláštnost či drobný nedostatek, může pak ve školce představovat závažný problém.

Rodičům nelze brát právo na specifické výchovné přístupy. Týkají se jídla, sebeobsluhy, spaní, míry mazlení, následků nevhodných činů... I řada specifických rituálů přispívá k domácí pohodě a životní jistotě dítěte. Jenže zkusme si představit nepřizpůsobujících se 25 rozmanitostí pohromadě v jedné třídě v běžném provozu školky. Představuji si například, že učitelka bude **všem dětem pomáhat** s jídlem (nebo je dokonce krmit), s hygienou, oblékáním. To by třeba taky ani nevyšli na procházku a s obědem by museli začít o hodinu dřív.

Možná jsou v konkrétní situaci k dispozici dvě učitelky, ale to na věci nic moc nemění. Takže pak je legitimní otázka, jestli má být takové dítě nevládnoucí základní návyky přijato jen tak beze všeho k docházce. Možná někdo namítne, že máme inkluzivní vzdělávání, tedy určené pro úplně

” To, co doma s jedním či dvěma dětmi působí většinou jako drobný nedostatek, může pak ve školce představovat závažný problém.

nebude vědět rady. Některým z nich sice jistě nelze ani sebelepší přípravou zcela předejít a zabránit, ale další lze pokládat za úplně zbytečné. Lze

na instituce, ve které do určité míry musejí ustoupit poněkud do pozadí osobní potřeby a zájmy dítěte i zvyklosti a výchovné představy rodičů. Ale

všechny děti, nicméně i to má **faktické limity**, které za současných podmínek leckdy neumíme překonat. Takže vhodnější asi bude pokusit se dítě **co nejlépe připravit**. Principiálně dobrý není ani argument, že mimořádné nejsou všechny děti ve třídě, ale jen pár.

Přizpůsobení podmínek školky každému jednotlivci

Na druhé straně i současná školka hledá takové přístupy, které umožní každému dítěti co nejpřátelštější

těte. A když byla učitelka odborně i lidsky zakotvená v dávné minulosti, mohlo se pro svěřené děti jednat do slova o peklo.

Vzpomínám na trápení některých dětí s masem, rychlostí jedení i s dojídaním, poobědovým spánkem, návštěvou záchoda a samozřejmě i oblékáním. Dnes jsou učitelky **mnohem tolerantnější**, vstřícnější a častěji hledají možnosti, jak dopřát co nejpřijatelnější docházku nejen dítěti se speciálními vzdělávacími potřebami, ale

stát i předškolákoví, ovšem pravidelná výměna plen je skutečně nad síly personálu. Občas však narážíme i na nevstřícnost či chabou vzdělanost učitelky, jež stále vehementně prosazuje dnes zcela nepřijatelné výchovné postupy a problémem se stávají naprostě malichernosti. Naprostá většina učitelek je však nastavena na **maximální vstřícnost** dětem i jejich rodičům. Navíc řada problémů je po dohodě s rodiči řešitelná přijatelně pro obě strany.

” Je třeba se s dítětem zaměřit na autoregulaci, tedy podporu ovládnání impulzů.

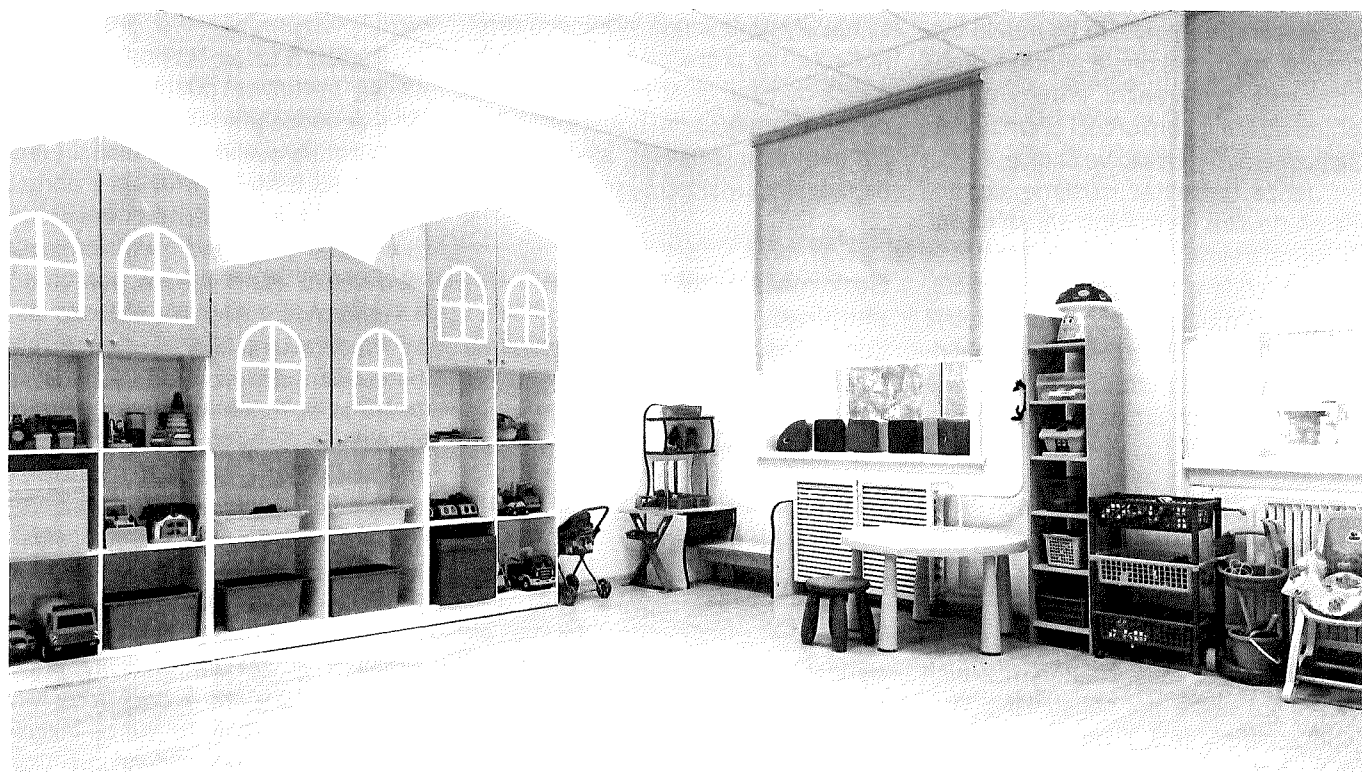
zapojení a pobyt ve školce. Mluvíme o maximálním přizpůsobení podmínek školky každému jednotlivci. Situace se skutečně oproti minulosti **výrazně změnila**. Dříve totiž školka často poměrně striktně rozhodovala, co a jak má být správně, a v případě výchovných „nedostatků“ docela vehementně uplatňovala svou autoritu i proti předstávám rodičů a zvyklostem dí-

i zcela běžným dětem, jež jsou z rozmanitých důvodů a bez diagnózy v některém ohledu výrazněji odlišné.

Jenže každá **instituce má své limity**. Objektivní i subjektivní. Můžeme stokrát kritizovat školku, když neumožní speciální stravování z rodinných zdrojů, jestliže hygienické předpisy jsou leckdy zatím asi nepřekročitelné. Jedno počurání za čas se může

Všestranně přijatelný kompromis

Na druhé straně i jako dospělí velmi dobře z vlastního života známe, že v případě řady životních i pracovních situací je po nás žádáno přizpůsobení. Leckdy máme dokonce úplně svobodnou volbu. To se pak rozhodneme, jestli se přizpůsobíme, nebo ne. Když se nechceme přizpůsobit, můžeme si vybrat z řady dalších možností. Platí to i pro rodiče adepta na docházku do školky. Pokud jim konkrétní školka svými nároky, požadavky i přístu-

pem nevyhovuje, mohou **najít jinou a vhodnější**, zřídit si školu vlastní, která bude rozmanité zvláštnosti jejich i všech ostatních dětí plně akceptovat, mohou nechat dítě doma či si najmout paní na hlídání.

Rodiče nemohou určovat, jak má konkrétní školka přesně fungovat. Důležité je však vždy vyjednávání, protože leckdy lze najít **všestranně přijatelný kompromis**. Výjimečně může dokonce dojít i k obohacení jedné či druhé strany o neznámou praxi, účinný výchovný postup. Nicméně přizpůsobení je důležitá součást socializace každého člověka. Pravda, dítěti v tomto věku většinou nedovolíme, aby se rozhodlo samo a svobodně. Víme také, že svět a jeho pravidla či požadavky znitřňuje dítě jen velmi pozvolna.

Neměli bychom však zapomínat na to, že každé dítě zraje k dospělosti **vlastní rychlostí**. Existují vskutku nezanedbatelné biologické rozdíly v temperamentu, v tempu zrání, odlišných dispozicích, které ani sebelepší výchovou nelze **výrazněji usměrnit**.

Záleží tedy vždy na věku, ve kterém dítě vstupuje do školky.

Důležitá je rovněž individuální aktuální vyspělost a vyzrálost. Očekávání, která máme od pětiletého, se budou lišit od požadavků na tříleté dítě. Ono to zní zcela samozřejmě, ale někteří dospělí si to úplně neuvědomu-

” Školka by měla rodiče co nejdůkladněji informovat zejména o tom, co působí dětem v MŠ nejvíce starostí.

jí. A zapomínají občas také na to, že rozdíl dvou tří měsíců věku dítěte má v předškolním období úplně jiný význam než později v dospělosti.

Musíme také počítat s tím, že některé předškolní dítě se jen velmi pomalu učí zastávat **odlišné sociální role** odpovídající konkrétnímu prostředí. Způsoby, na které je zvyklé z rodiny, jsou pro ně jediné správné, jiné jsou nesprávné. Někdy ovšem autorita učitelky na nějakou chvíli a v někte-

rém ohledu „přetlačí“ rodinné zvyklosti. Takže pak je najednou správné, jak to říká paní učitelka. Je proto výhodné, když i rodiče s dítětem trochu trénují, že doma je to tak, zatímco u babičky či ve školce poněkud jinak. Myslet by měli i na tzv. **autoregulaci**, tedy podporu ovládnutí impulzů, byť u některých dětí jde v předškolním věku o nad lidský úkol.

Čeho všeho by se příprava měla týkat?

Začal bych skutečnou **navštěvou školky**. Dítě by se mělo seznámit s paní učitelkou i prostředím, kam bude chodit. Mělo by si prohlédnout hernu, zahradu, pískoviště. Kdyby mohlo dostat symbolický dárek, bylo by to skvělé. Později mu mohou rodiče připomínat: „Jdeme tam, kde ti ta hodná paní učitelka dala obrázek zajíčka a jak tam mají tu stavebnici, která se ti tolik líbila.“ Dítě tak jde už po pár týdnech do známé školky a ke známé paní učitelce. Je samozřejmě, že dítě nebudeme školkou strašit, a když něco udělá, tak mu nebudeme říkat, že „tohle dělat ve školce, tak se na něj bude paní učitelka moc zlobit a půjde do kouta“.

Rodič, který chce, aby jeho dítě navštěvovalo mateřskou školu, by je měl bez ohledu na své osobní výchovné přesvědčení **učit potřebné doved-**

nosti. V této souvislosti je vhodné vnímat i existující **společenské zvyklosti**, protože alespoň orientačně budou ovlivňovat aktuální požadavky instituce a také dovednosti ostatních běžných dětí. Výraznou odlišnost v návycích bude dítě ve školce jen obtížně zvládat. Rodič by se měl proto maximálně zajímat, jak školka, a tedy i učitelky, které budou mít jeho dítě ve třídě, konkrétně fungují. Současně i samotná školka by měla rodiče

co **nejdůkladněji informovat**. Učitelky mají zkušenosti, v jakých oblastech nejčastěji vznikají nedorozumění, co působí dětem nejvíce starostí, a mohou na ně rodiče upozornit předem. Někdy totiž může nepříjemnost způsobit zanedbatelná maličkost, které se poměrně snadno dá předejít. Ovšem jen tehdy, když o ní víme. Najde o strážení, pouze o informace. Navíc i každá paní učitelka má trochu jiné preference a alespoň ty, které si uvědomuje, by měla rodičům sdělit.

Zásadní problém představuje, když dítě celé dopoledne ve školce teskní po mamince, vytrvale pláče, nezapojuje se do aktivit s ostatními dětmi, nejl. Určitě není problém, pokud se to děje jeden den, případně dva dny, ani situa-

Jsme opět u toho, že informovanost rodičů může zesílit přípravu dítěte.

Učitelky vědí, se kterým jídlem mají děti obvykle problémy. Neměli bychom také zapomínat na to, že děti ve třídě se **snadno nechají ovlivnit** příkladem a hrozí nebezpečí, že když jedno něco nejí a má u toho nevhodné řeči, tak může odradit od jídla i další děti. Rodiče by měli dítě učit odmítnout jídlo, které nechce, ovšem bez nepříznivých komentářů a případně grimas. Ani od předškolních dětí neočekáváme, že veškeré jídlo zvládnou bez problému (ono nakrájet maso představuje problém leckdy i pro dospělého), nicméně trénovat by rodiče měli.

Odmala bychom měli dítě učit, že dojídat se nemusí, ale mělo by si brát

repertoár rozšiřovat ve směru toho, co se vaří ve školce.

Zmínil jsem i **oblékání**. Je samozřejmě vhodné trénovat i složitější operace, ale lze myslet na oblečení a boty, které jsou co nejjednodušší na manipulaci. Je dobré dítě učit, že cedulka patří dozadu, i obracet oblečení na líc. Boty jsou vhodné nazouvací bez tkaniček, někdy je jednoduchý i zip.

Nemůžeme předpokládat, že malé dítě se přizpůsobí uvědoměle. Existuje více možností, jak zareaguje. Podrobí se bez problému nové autoritě, protože je dobře adaptabilní, případně se podrobí, ale má problém, někdy se nepodrobí, zlobí nebo je zcela pasivní.

Někdy je dovednost na dobré cestě, ale ještě potřebuje trochu úsilí a vytrvalosti na dopilování, rodiče sice cvičí, ale zatím jsou úspěchy menší. V takovém případě by měla být **vstřícnost školky** větší, než když rodiče některou dovednost programově odmítají.

Součástí přípravy je i to, že rodiče budou učitelky maximálně informovat o všech zvláštностech dítěte. Je to složité, protože mají obavy, že by pak dítě nebylo do školky přijato. A učitelky by je naopak měly brát naprosto vážně, a ne apriori předpokládat, že jde o dopad nevhodného působení rodičů, byť někdy tomu tak může být, nebo o hloupost, kterou snadno překonají. Důležité je **ptát se rodičů**, co dělají, když se vyskytne problém. Leckdy pak může podobně postupovat i školka.

Autor je dětským psychologem.

„ Dítě bychom měli učit, že naše slovo je jistota.

ce, kdy dítě pláče při loučení, ale pak si normálně hraje. Jenže když to trvá delší dobu, je to **vyčerpávající pro všechny zúčastněné**. Je proto dobré předem zkoušet a trénovat, aby dítě strávilo nějakou dobu přes den u babičky, u kamarádky, aby u prarodičů přespalo. Jestliže to vůbec nezvládá, je menší pravděpodobnost, že bude zvládat pobyt ve školce.

Z preventivních důvodů nedoporučuji nechávat dítě ve školce dlouho. Přestože se mu tam líbí, je pro ně tento čas docela náročný a psychologicky vyčerpávající. Není žádoucí **nedodržit slib daný dítěti**. Dítě bychom měli učit, že naše slovo je jistota. Platí to pochopitelně nejen pro rodiče, ale i pro učitelky. Zapomínat bychom neměli na rodiče – někteří posílují v dětech stýskání a vlastně trochu i nejistotu. Zde je na místě přátelská rozhodnost.

Jedno kolizní místo představuje **stravování**. Jsou děti, jejichž repertoár jídel je velmi chudý, a v cizím prostředí jedí ještě méně. Výjimečně se vyskytnou děti, které ve školce z nabízených jídel nesnědí prakticky nic.

přibližně tolik, kolik sní. Což je velmi obtížné odhadnout. Zejména když neví, jak mu bude chutnat. Je to nošení dříví do lesa, ale paní kuchařky by měly dávat spíš nepatrně menší porce a případně přidávat. A velmi opatrně by měly být u jídel nových nebo takových, u kterých už vědí, že zatím nebyl velký úspěch. Pokud jsou individuální problémy výraznější, je třeba domluvit nevhodnější režim s rodiči. Rodiče totiž velmi dobře znají situaci, protože **doma jsou často problémy velmi podobné**. Může to být komické, že by školka ovlivňovala rodinný jídelníček, ale v zájmu dítěte je vhodné domácí

Dříve či později si zvykne každé dítě?

Všichni samozřejmě počítají s **různě dlouhou adaptační dobou**. V ní bychom měli udělat vše proto, abychom dítěti pobyt v MŠ zpříjemnili, aby se mělo na co těšit, aby mělo pěkné zážitky. Musíme počítat s tím, že některé děti skutečně nejsou zralé na pobyt v kolektivu a v cizím prostředí. Nejsem zastáncem názoru, že dříve či později si zvykne každé. Být, až na výjimky, to odpovídá skutečnosti. Otázka je, za jakou cenu. Možná někdo namítne, že si psycholog vymýšlí. Zkusme se zeptat dospělých a dozvíme se, že zažitá „traumata“ jsou v jejich paměti pevně zakotvena.